

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJKLEVEN / K. de Vries

KOREANEN IN KAMPEN

Interview met prof. dr. H. M. VOO

In dit nummer:

KERKELIJKLEVEN 1196

 G.J. van Middekoop
Koreanen in Kampen

MEDITATIEF 1200

 R.A. Houtman
Leve de zwakheid

**WANDELEN
MET GOD 1202**

 R.J. Meijer
Belast verleden

ACHTERGRONDEN 1204

 T.D. Bouma
Luthers radicaliteit getoetst

**EVANGELISATIE
EN ZENDING 1208**

 B. van Zijlkom
Heilzame betrokkenheid

en verder,.

 Uit de kerken
Nieuw uitgekomen
Meegelenzen

Van 1983 tot 1990 studeerde Hoe-Moo Yoo aan de Theologische Universiteit te Kampen. Daar promoveerde hij ook tot doctor in de theologie. Zo'n tien jaar later keerde hij terug naar Nederland voor een jaar studieverlof. Dit voorjaar, vlak voor zijn vertrek naar Korea, had ik een interview met hem. Hoe kijkt een buitenstaander die de gereformeerde kerken goed kent zonder er zelf deel van uit te maken, vanaf een zekere afstand tegen de ontwikkelingen aan? In dit nummer het eerste deel van het interview, vooral over het werken met Nederlandse invloeden in Korea. In het volgende nummer de visie van prof. Yoo op de huidige ontwikkelingen in onze kerken,

Levensloop

Hae-Moo Yoo werd in 1956 geboren in een dorpje in Zuid-Korea. Vanaf 1974 studeerde hij theologie, eerst aan het Korea Theological College, vervolgens aan de hovenbouw: het Korea Theological Seminary te Pusan. In Nederland begon hij in 1983 onder leiding van prof. J. Kamp-huis aan een doctoraal studie dogmatiek. Daarop volgde pro-

motiestudie. In 1990 promoveerde hij tot doctor in de theologie op een proefschrift getiteld *Raad en Daad, Infra- en supralapsarisme in de nederlandse gereformeerde theologie van de 19^e en 20^e eeuw.*

Daarna keerde hij terug naar Zuid-Korea. Daar werd hij hoogleraar dogmatiek aan het Korea Theological Seminary. Een volgende mijlpaal was de verschijning in 1997 van zijn

dogmatiek. Dit handboek werd bekroond als het beste theologische **boek van dat jaar** in Korea. Deze prijs wordt uitgereikt door een jury, gevormd door mensen uit alle protestantse kerken in Korea. Per jaar verschijnen enkele honderden theologische boeken.

Dit boek is alleen in het Koreaans verschenen. Een vertaling zit er op korte termijn niet in. Prof. Yoo is van plan om binnenkort te beginnen met het schrijven van afzonderlijke boeken over de verschillende dogmatische onderwerpen. Op die manier zal er een complete dogmatiek moeten ontstaan.

KERNREDACTIE

DRS G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN

DR. E.A. DE BOER, DRS B. BOS,
DRS A.L. TB. DE BRUIJNE,
DRS I.D. HAARSMA, DRS P. HOUTMAN,
DRS R. LUITEN, DRS K. DE VRIES

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, J.M. DE JONG,
DRS A.S. VAN DER LUGT,
DR J. SMELIK, DRS H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Dr. Damstraat 174, 8262 GJ Kampen
Tel. (038) 3310886

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan
De Reformatie Postbus 24, 8260 AA Kampen

UITGEVER

Print Medio bv, Bedum, Technische Realisatie
Scholmo Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES

Scholmo Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636, Fax 050 - 3012737
(over de Reformatie)
E-mail: reformatie@scholmo.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank 6630 02620

ABONNEMENT

f 92,50 per jaar, Studenten f 77 per jaar
(binnenland), f 179 per jaar (buitenland
zeepost). Opzegging dient 1 maand voor
het verstrijken van het lopende jaar te
geschieden.

Losse nummers J 2,50 (incl. Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946

ADVERTENTIES

Prijs f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

Dogmatiek als lofprijzen van de Drieënige God

De opzet van mijn handboek is trinitarisch, dat wil zeggen: de structuur volgt die van de Apostolische Geloofsbelijdenis over God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Ik beschouw dogmatiek als een trinitarische doxologie, een vniëtdurende lofprijzing op de drieënige God. Theologie moet je niet alleen met je verstand bedrijven, maar ook met je hart, vanuit een diepe geloofsovertuiging.

Als wij Gods naam uitspreken, is dat niet zomaar een abstracte bezigheid, maar dan sta je voor Gods aangezicht. Aan het eind van het boek is een afsluitend hoofdstuk opgenomen over de doxologie. Wat dat betreft neemt mijn dogmatiek een aparte plaats in in de literatuur en de geschiedenis van de dogmatiek.

Zwarte schaduwen aan rooskleurige groeicijfers

Ik ben geboren in een evangelical kerk met Amerikaanse invloeden. Wij kennen in Korea bijvoorbeeld een psalmen. Ook liet kerkrecht is nauwelijks ontwikkeld. Toen de kerken gingen groeien, ontstonden er problemen. Er was geen goede vorm van catechisatie. Vele christenen kwamen de kerk binnen via massale evangelisatie-bijeenkomsten. Iedereen wil succes in de vorm van groeicijfers, ook een predikant.

De Amerikaanse invloed op de Koreaanse kerken neemt nog steeds toe. Wat kerkgroei betreft is dat goed. Maar aan dat succesverhaal zit ook een schaduwkant. Sekschandalen, corruptie, gesjoemel met geld: het komt voor onder christenen, inclusief de predikanten. Ik wil mijn eigen keien in die kritiek niet sparen.

Daardoor zijn er veel problemen gerezen rond het kerk-zijn. Buitenlanders hoorden altijd de mooie kanten van de Koreaanse kerken, niet de schaduwkanten. Met name de explosieve kerkelijke groei trok de aandacht.

Theologie met diepe wortels in de geschiedenis

Mede van de hoogleraren J.M. Batteau en N.H. Gootjes kwam ik in contact met de Nederlandse gereformeerde theologie. Toen dacht ik: dit is de weg, de oplossing. De kerkelijke groei in Korea zou met behulp van de gereformeerde theologie op een veilige manier versterkt en bewaard kunnen worden. Er was behoefte aan een andere theologie om de zwakke kanten en schaduwzijden van de Koreaanse kerk te analyseren en te corrigeren. Voordeel van de gereformeerde theologie in Nederland is dat het een historische grootheid is. Ik wilde deze goede traditie mij eigen maken. Daarom zag ik jullie kerken en jullie Theologische Hogeschool als een voorbeeld voor de toekomstige Koreaanse kerken, hoewel er binnen jullie kerken wel wat eigen problemen zaten. Dat had ik wel in de gaten.

Transfusie van Nederlands bloed op Koreaanse bodem

Het was overigens niet gemakkelijk om met die geestelijke bagage naar Korea terug te keren en de meegenomen ideeën daar toe te passen. Er waren al verschillende Koreanen vóór mij uit Kampen terug gekomen: Chah, Huh, Park, Bo-Min Lee en anderen. Hun omstandigheden waren gunstiger omdat er zo'n dertig jaar geleden weinig goed geschoilde theologen in Korea waren. Jullie kerken zijn toen zo ryaal geweest om Koreaanse

studenten op te vangen en te begeleiden. Ze zijn allemaal professor geworden, zij het Chnh elders.

Ook zij namen hun bagage mee en hebben als docent gewerkt. Maar om de één of andere reden **was** hun invloed volgens mij niet zo groot. Toen ik naar Korea terugkeerde, zag ik helaas nauwelijks mogelijkheden om mij bij hen aan te sluiten. Het lijkt erop dat zij de Nederlandse gereformeerde theologie niet zelfstandig hebben verwerkt en geïntegreerd in de Koreaanse context.

Bij studenten die nu in Nederland gaan studeren, benadruk ik dat zij de theologie even goed moeten beheersen als de Nederlandse jongens. En ook hamer ik erop dat zij zich erop moeten toeleggen om de Nederlandse taal en cultuur goed te beheersen. Ze moeten zich goed in de Nederlandse samenleving inburgeren. Dat is de ene kant van de medaille. De andere kant is: je blijft Koreaan. Je komt hier maar tijdelijk. Je werkplek ligt in Korea. Met het oog op die toekomst moet je de in Nederland opgedane kennis en ervaring verwerken. Er moet als het ware een bloedtransfusie plaatsvinden waarbij het Nederlandse bloed op de Koreaanse bodem moet worden afgestemd. Er is creativiteit voor nodig om wat je in Nederland leert vruchtbaar te laten inspelen op de Koreaanse situatie. Je kunt de gereformeerde traditie nu eenmaal niet op een *evangelical* achtergrond laten aansluiten.

Zelf heb ik er alles aan gedaan om goed in te burgeren in de Nederlandse kerk en samenleving. Met prof. J. Katphuis ben ik overal heen geweest. Misschien hebben de Koreanen die eerder in Nederland studeerden minder nadruk gelegd op integratie.

Bescheiden begin

De naam 'Kampen' heeft onder Koreaanse studenten en docenten geen reputatie van betekenis, ook al vanwege de totaal andere achtergrond. Bovendien is er niet veel sprake geweest van vruchtbare samenwerking. Met mijn Neerlandische inbreng heb ik mij daarom bescheiden opgesteld. Ook mijn leeftijd speelt daarbij een rol. Voor Koreaanse begrippen ben ik een jonge hoogleraar. Toen eens een cordinator het seminarie bezocht op zoek naar prof. Yoo, vroeg hij aan mij waar de professor was.

Ik ben dus niet luidkeels 'reclame' gaan maken voor wat ik hier geleerd heb, maar heb mij geconcentreerd op mijn eigen onderzoek en vooral op het doceren en begeleiden van studenten. De afgestudeerde studenten zijn in feite de eerste vruchten van mijn werk. Met het oog op goede samenwerking zocht ik studenten uit om naar het buitenland te gaan, niet alleen naar Nederland, maar ook naar Amerika en Zuid-Afrika – onlangs studeerde een student 'cum laude' af in Potchefstroom. Tientallen studenten van het seminarie studeren in het buitenland, de meeste in Angelsaksische landen (Amerika, Australië, Zuid-Afrika) of het verre Oosten (o.a. Singapore).

Opwekkingsbijeenkomst

Met het verschijnen van mijn dogmatiek begin ik wel vaste grond onder de voeten te krijgen in mijn eigen kerken. Dogmatiek heeft de laatste jaren aan populariteit gewonnen. Vroeger stond de 'systematische theologie' te hoek als saai. Dat is nu aan het veranderen. Dogmatiek wordt in toenemende mate boeiend gevonden. Mijn colleges worden door studenten wel eens opwekkingsbijeenkomsten genoemd. Ik begin mijn colleges namelijk

meestal met het zingen van liederen die goed bij de inhoud van het college passen.

Band aan de belijdenis

Wanneer ik 'onze' kerken vergelijk met de Gereformeerde Kerken in Nederland valt mij allereerst de kloof op die er gaapt tussen de formele binding aan de belijdenisgeschriften en de praktische band ermee. Op papier zijn we presbyteriaans volgens de *Westminster Standards*, maar in de praktijk is het anders. Er zijn zelfs predikanten die de inhoud van de belijdenis nauwelijks kennen. Het is niet te hopen dat die ontwikkeling zich ook in Nederland gaat aftekenen. Ik bespeur een afkerige houding ten opzichte van de belijdenis onder Nederlandse christenen, ook onder gereformeerden en onder Kampen studenten. Ik heb de indruk dat dit in Nederland een ontwikkeling van de laatste tijd is. In Korea probeer ik juist de aandacht voor de belijdenis te stimuleren, onder andere door colleges in het vak *symboliek* te geven. Op dit punt werkt mijn Nederlandse achtergrond door. Collega's met een Amerikaanse achtergrond voelen nauwelijks iets voor gerichte studie van de belijdenisgeschriften.

Actief gemeenteleven

Er zijn ook liturgische verschillen. In Korea worden geen psalmen gezongen, maar alleen gezangen, waarvan vele ontslaan zijn in de tijd van John Wesley. Ik acht het ontbreken van psalmen een groot gemis. Een sterk punt in Korea is vanouds de bereidheid om kerk te zijn en als gelovigen met elkaar op te trekken in de samenleving. De gemeenteleden komen veel vaker bij elkaar dan in Nederland. Niet alleen op zondag, maar ook elke vroege ochtend en op

woensdagavond voor een gebedsbijeenkomst. Op vrijdagavond is er een wijkavond voor bijbelstudie en contactoefening. Verder zijn christenen als vrijwilligers actief in weeshuizen, bejaardentehuizen, in de gehandicaptenzorg, in opvang van alcoholverslaafden en in gevangenis. Ook wordt er meer aan evangelisatie gedaan dan in Nederland, onder meer door het vormen van evangelisatiekoren die op straat gaan zingen en getuigen. Enkele malen per jaar houdt de plaatselijke kerk een uitnodigingsdag, een soort open huis. Het is de bedoeling dat ieder lid minstens één huilenstaander meeneemt naar de kerk. Op die manier groeit de kerk. Vanouds nemen grote groepen kerkleden aan al deze activiteiten deel. Wel slaat de meelevenheid de laatste tijd onder druk als gevolg van werkdruk op het bedrijf. De concurrentie van de welvaart wordt voelbaar.

Ds. K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk te Alphen aan de Rijn

Hoogezand/Radiokerkdienst -

Op D.V. 9 juli a.s. (17.00 uur) zal de Stichting Zondtijd voor Kerken een radiokerkdienst uitzenden vanuit de Gereformeerde Kerk te Hoogezand. Voorganger in deze dienst zal zijn ds. R.M. Meijer

Mildam – De kerk van Mildam (ca. vijftig leden) wordt opgeheven en samengevoegd met Hecrevencen. Op zondag 9 juli wordt de laatste dienst gehouden in de kerk aan de Kerkelaan 20 te Katlijk

Schildwolde – De kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Schildwolde heeft aan ds. A. Boersma, op zijn verzoek en gehoord de redenen, overeenkomstig artikel 15 van de kerkorde, ontheffing verleend uit het ambt van dienaar des woords. De classis Appingedam heeft dit besluit goedgekeurd

Ede – Op zondag 2 juli vond de uitzenddienst plaats van Kees en Marlies Schipstra die naar Congo zullen vertrekken. Het echtpaar Schipstra neemt de dagelijkse leiding op zich van het kantoor van De Verre Naasten in Lubumbashi. Zij regelen verder documenten, onderhouden contacten en verzorgen de admi-

uit de kerken

nistratie van zowel DVN-Congo als de "zending" van Spakenburg-Zuid. Kees en Marlies Schipstra volgen Wolbert en Anki van Bruggen op, die volgend jaar hun werk hopen voort te zetten in Benin. Het postadres van Kees en Marlies Schipstra in Congo wordt: P.O. Box 20241, Kitwe, Zambia.

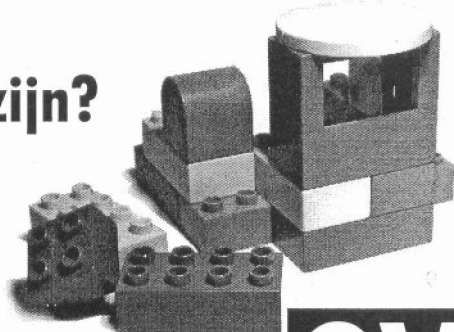
Gouda – Nieuw scribaat-adres: C. van Keulen, Postbus 774, 2800 AT Gouda, tel. 0182-586159

Wapenveld – Wijziging Handboek 2000: Scriba: A. Bos, Postbus 48.8190 AA Wapenveld, tel. 038-4479497. Preekvoorziening: T. Sollie-Huizinga, tel. 038-4479308. Koster: S. Schiebaan, tel. 038-4478005

Zuidhorn – Adres van de Generale Synode 2002: Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2002, Postbus 18.9800 AH Zuidhorn

Maastricht - Handboek 2000 vermeldt verhuizing van de locatie voor de kerkdiensten. Dit is uitgesteld. Kerkdiensten blijven tot 1 januari 2001 in de St. Servatiuschool, Bemelergrubbe 5 (zijweg van de Vijverdalseweg). Vakantiegeangers die met muziekinstrumenten willen begeleiden, melden bij 043-3630120.

Samen gemeente zijn?

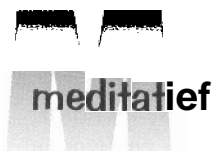

**Cursus, Advisering
Gemeente-opbouw**

GVI

GVI: training, toerusting en begeleiding / www.gvizwolfe.nl / (038) 4270400

1 Korintiërs 2,1-5 en 2 Korintiërs 12,9-10

Ik zou graag sterk willen zijn. Iemand die iets uitstraalt. Iemand aan wie mensen zich optrekken. Dan zou ik zoveel kunnen doen. In de kerk. En ook naar buiten. Ik zou mensen kunnen helpen, ik zou mensen jaloers kunnen maken op m'n geloof. Ik zou levende reclame zijn voor het evangelie. Ik zou...

En ook als kerk. Stel dat we kerkdiensten zouden hebben waar mensen van alle kanten op afkomen. Een gemeente die iets uitstraalt. Waar dingen gebeuren waar mensen van opkijken,

Een bevende Paulus

Maar iedere keer stuit ik op Paulus. Die schrijft nogal eens over zichzelf dat hij eigenlijk tegenviel. Slechte ogen, zwakke manier van spreken, niet erg aansprekend in z'n optreden. Allemaal niet zo flitsend dus. Als je hem leest, lijkt hij wel degelijk een krachtige persoonlijkheid. Iemand die geen blad voor de mond neemt. Toch iemand om tegenop te kijken. Maar als ik hem goed begrijp, zou hij dat zelf nooit willen. Hij kwam "in zwakheid, met veel vrezen en beven". Hij ging, maar hij stond re trillen op z'n benen. Tijdens z'n preken moest hij wel eens even iets wegslikken...

Belachelijk

Er waren anderen die graag wezen op hun sterke kanten. Paulus wijst liever op z'n zwakke kanten. Daarom weten we die ook van hem. "Hé Paulus, vertel jij ook eens wat."

"Ik? - Nou, ik was een keer in Damascus, en de politie wilde me arresteren, maar m'n vrienden lieten me 's nachts in een mand over de muur naar beneden zakken en zo koi ik ontsnappen." "Wal zeg je? In een mand over een muur? Om je slap te lachen. Vind je dat iets om trots op te zijn? Wat een armzalige vertoning: een apostel, een kerkelijk leider, op zo'n manier op de vlucht..."

Masochisme?

Waarom komt Paulus nou juist met zulke verhalen? Nier van: "Ik stond te preken en er kwamen steeds meer mensen bij, ze hingen aan m'n lippen..." Maar: "Ik stond te preken en ik moest hals over kop vluchten..." Maar juist daar houdt Paulus van. Ik heb een welbehagen in zwakheden, schrijft hij. Ik ben er blij mee als ik uitgelachen word en pijn lijd en tegenslagen krijg en problemen heb. Ho Paulus, dat klinkt niet erg gezond meer. Dat je niet wilt

opscheppen is sympathiek. Maar dit wordt bijna masochistisch: genieten van zwakheden. Je hoeft loch als christen niet blij te zijn met tegenslagen? Oké, God kan het gebruiken, pijn en zorgen, - maar er blij mee zijn?

Kracht van Christus

Voor Paulus betekent het dat niet hij leerde dat het niet om hem draaide, maar om z'n Heer. Alsof hij zegt: denk van mij maar niet meer dan je gewoon aan me kunt zien. Het zit in Christus. Wie staat er op de voorgrond: ik, of Jezus?

Wat zullen ze denken?

Wat wil je uiteindelijk liever dan dat Christus te zien is? En Zijn kracht werkt niet bij sterke mensen. Die hebben hun eigen kracht al. Zwakke mensen, daar kan in uitkomen dat Hij sterk is.

Zo leef je als christen niet altijd. Je gaat zo gauw mee in het wijzen op jezelf. Juist daarom is het goed als Christus dat afbreekt. Leve de zwakheid! Dan kan Hij er weer in. Dan kan Hij me weer gebruiken. Hoe vaak ben ik nog bezig met wat anderen van me denken, in plaats van wat de Here in mij doet. Wat is het - zelfs als je niet zo'n held bent - moeilijk om niet jezelf maar je Heer te laten zien. Laat je zwakheid maar zien. Wees er maar blij mee. Niet om je erin te wentelen. Maar dan kan je Heer des te sterker uitkomen.

Kracht?

Hoe dan? Ik deik bij Paulus door wat hij toch mocht laten gebeuren in de wereld. Het evangelie veroverde mensen. Paulus kwam soms zielig over. Maar de boodschap die hij had, drong wel door. Dat was kracht. Maar duidelijk niet zijn kracht. Wel die van Christus. Door die zwakke Paulus heen.

Verbazing

Zwakheid. Ik mag er geen excuus van trieken. Geen zwakheid tegen m'n zonden. Daar kan Paulus nooit blij mee zijn geweest. Zwakheid is mogelijkheid, in gezondheid, in uitstraling, in mijn vermogens als mens. Ik hoef niet zoveel te hebben en te zijn. Dat heeft Christus allemaal. Zwakheid als mogelijkheid voor Hem om te laten zien wat Hij kan.

"Als ik zwak ben, dan sta ik sterk." Is dat niet zoets als: als ik op m'n knieën lig, dan betekenen ik het meest? Christus geeft hemelse kracht. De Geest laat stromen van levend water ophorren. En ik kan er alleen maar verbaasd over zijn. Het zat niet in mij.

Leerproces

Zwakheid. Niet up zich, maar als Jezus' weg met mij. Als Hij er Heer over is, hoef ik het niet meer te verstoppen. Ik kan van zwakheid gaan houden.

Wel een leerproces hoor: houden van zwakheid. Ik krijg - geloof ik - steeds meer bewondering voor Paulus.

O nee, voor Christus.

Wat een kracht.

En wat een geduld.

Wat een liefde.

Voor bevende mensen.

Dr. R. A. Houtman is predikant van de Gereformeerde Kerk te Houten

Helen door te delen, Een aanzet tot psycho-pastorale hulpverlening door drs. C.G. Geluk en drs. R. Schoonhoven.

In onze verkilte en individualistische maatschappij is er, met name bij mensen die beschadigingen hebben opgelopen of in hun leven veel liefde tekortgekomen zijn, dringend behoefte aan plaatsen waar warmte en geborgenheid te vinden is. In dit boek gaan de auteurs in op de betekenis die de christelijke gemeente in dit verband kan hebben. Vanuit hun visie op de gemeente als het lichaam van Christus waaraan gaven geschonken zijn, voeren zij er een pleidooi voor om concreet oog te hebben voor hen die psychisch in nood verkeren en die een luisterend oor en een arm om de schouder nodig hebben. Dit ter aanvulling op of, in bepaalde gevallen, ter vervanging van de professionele hulpverlening.

Uitgeverij Boekencentrum Zee-
termeer, f 32.50 (230 blz.)

Christelijk geloof en rationaliteit, onder redactie van dr. E. Dekker en dr. M. Sarot.

Een veel gehoorde stelling is dat theologie in de klassieke zin van het woord na Kant, Heidegger of andere (post)moderne filosofen niet meer mogelijk is. Een argumentatieve onderbouwing van deze "onhoudbaarheidstheorie" ontbreekt veelal. Juist aan argumenten voor en tegen de onhoudbaarheidstheorie is dit boek gewijd. Is het klassiek-christelijke Godsgeloof rationeel gezien inderdaad onhoudbaar geworden als gevolg van de wijsgerige en culturele ontwikkeling sinds de Verlichting? Welke opvattingen van rationaliteit worden gehanteerd in de discussie?

H. Prins

nieuw uitgekomen

sie over deze vraag? Dit soort vragen worden vanuit de diverse gezichtspunten van de auteurs belicht.

Uitgeverij Boekencentrum Zee-
termeer, f 27,50 (160 blz.)

Oranje in de achttiende eeuw, door dr. G.J. Schutte.

Het huis van Oranje en de constitutionele monarchie zijn in Nederland feitelijk onomstreden. Dat is wel eens anders geweest. De geschiedenisboeken vertellen dat veel achttiende-eeuwse Nederlanders de Oranjes liever kwijl dan rijk waren. In deze eeuw maakten regenten de dienst uit en de rol van Oranje leek uitgespeeld. De drie prinsessen in die eeuw waren Johan Willem Friso, Willem IV en Willem V. Over deze achttiende-eeuwse Oranjes, hun persoonlijkheden en lotgevallen gaat dit boek. Daarbij wordt ook ingegaan op de constitutionele, politieke en sociale positie van Oranje in het achttiende-eeuwse Nederland.

Uitgeverij Buijten en Schipper-
heijn Amsterdam, f 32.90 (160
blz.)

Welke rol speelt je verleden?

De vraag is niet bepaald theoretisch. Dagelijks gaan er mensen gebukt onder een last. Of ze leven op een smal evenwicht. Niet zozeer omdat er steeds nieuwe moeiten zijn, Toch weegt alles wat je meemaakt zwaarder dan normaal. Want elke dag leef je met een last. En je weet het zelf: er ligt iets vanuit vroeger. Kom je daar ooit los van?

Tekort

Het komt hoven bij eeti twintiges. Een ander voert dit gevecht als de veertig, al gepasseerd is. Nooit kwam hij of zij echt los van wat gebeurde.

Het lijkt op een schuld die nooit werd afbetaald. Ergens sta je rood. Erger is de diep gewortelde angst dat dit nooit meer verandert in een positief saldo. Want wat gebeurde is niet terug te draaien. Vaak komt het neer op een tekort: een tekort aan liefde. Een gemis aan veiligheid toen je het wel had mogen verwachten. Je voelt je tekort gedaan, maar nu je ouder wordt lijkt het of dat meegroeit: het gemis wordt omgezet in iets dat actief je leven beïnvloedt. Nu voel je jezelf tekort schieten. Je denkt en voelt vanuit dat tekort. Boosheid helpt maar gedeeltelijk. De leegte blijft. Het tekent elke dag in je leven een spoor. Zo wordt elke nieuwe ervaring besmet en belast.

Vergeven als loslaten

Jezus maakt duidelijk wat God bereiken wil met zijn vergeving

in die bekende gelijkenis van de twee slaven (Matteus 18,21-35). Op een gegeven moment komt die eerste slaaf een andere tegen. Terwijl hijzelf net bevrijd is van een zware last, komt nu ineens alles weer boven. En daarmee de binding aan oude schulden - nu bij die ander.

Negatief zie je des te beter hoezeer vergeven *loslaten* is. Deze man kan niet loslaten. Hij pint de ander vast, letterlijk. Zelf net bevrijd bindt hij de ander en ruïneert weloverwogen zijn leven en toekomst.

Hij kent geen geduld - afgezien van de vraag of hij die schuld moest kwijtschelden of niet.

Maar zijn houding verradt allereerst hoe hij zelf nog leeft vanuit zijn tekort! En vanuit dat tekort wordt de ander benadert en klemgezet. Het tekort bij de een roept hetzelfde bij de ander op en de vicieuze cirkel is compleet. In het algemeen zie je het ook gebeuren: waar mensen in de kerk zo met elkaar omgaan, blijven ze samen vastzitten aan het verleden.

Groei verstart en liefde blijft steken in bijbelwoorden. Terwijl het zo anders **kun**.

Gods doel met vergeving

Deze man had anders gekund! Hij had tot voor kort zelf dagelijks moeten leven vanuit een groeiend tekort. Een tekort zo groot dat het zijn toekomst lam legde en zijn persoonlijke leven zou ruïneren.

De oorzaak wordt niet vermeld. Maar natuurlijk was hij daar zelf bij geweest... Een zo hoge schuld ontstaat niet in een paar dagen. In zijn leven was dus structureel wat fout gegaan.

Op het moment dat deze man zijn schuld wordt kwijtgescholden, krijgt hij de kans om een totaal ander leven te beginnen.

Door dit verhaal zo te vertellen laat Jezus zien wat *vergeving inhoudt*. Hier gebeurt het letterlijk: een dichte deur gaal open. Wie terugkijkt ziet geen schulden meer. Een verleden dat één groot tekort was is weg.

Zo is *God bezig*. Dat is zijn antwoord op ons verlangen naar een nieuw begin. Helder wordt hier het doel van Gods vergeving: *God wil niet dat je vanuit een tekort blijft leven*.

Psychisch en geestelijk

Aan zaken als verwerking en loslaten zit een sterk menselijke kant. Ik hecht veel waarde aan ruimte voor psychische verwerking als je rondloopt met dingen uit je verleden. Therapie kan je hierin veel geven en het is ook aan te bevelen dit zo te doen. Je kunt erachter komen dat je hele doen en beleven sterk bepaald wordt door **wat** je vroeger meemaakte. Daar zitten veel

menselijke kanten aan. Laat daar dus ruimte voor zijn! Ik vraag mij wel af: wie beseft op tijd dat er niet minder een *geestelijke kant* aan zit!

Er is iets wat een therapeut je niet kan geven. Maar wat jij wel zult ontvangen door bijbellezen en gebed. Want als God in staat is ons werkelijk *los te maken* dooi- ons te vergeven, hoost daar dan niet echt *alles* bij? Dan zul je vroeg of laat *innerlijk vrij* komen *te* staan ten opzichte van wat jou belast. Hoe is het mogelijk *als* dingen je blijven stempelen terwijl je wel intieme omgang hebt met God! Heb je dan misschien nog een blinde vlek? Wordt het niet tijd om God toe te laten op die gevoelige plek?

Gods genade breekt de negatieve macht van het tekort. De macht van het verleden en de macht van mensen over jouw leven.

Sluit vergeving daarom niet op iii een geestelijk vakje. Zo van: dat is een kwestie van geloof. Maar mijn relaties, mijn problemen die spelen op een ander niveau.

Jezus leert jou loslaten. Leven uit vergeving is dit: ik zit niet vast aan die of die. Ik zit uiteindelijk niet vast aan die gebeurtenis, zelfs niet aan de dader van dit kwaad. Ik *zit alleen vast aan Jezus Christus!*

Dut lukt mij nooit...

Intussen zit je er nog steeds mee. Het kwaad was toch niet terug te draaien? Wat is dan nog dat loslaten!

Dit is meer dan een mooie gedachte. Wel degelijk kan dit werkelijkheid worden. Loskomen is in de weg van de hand met Jezus Christus *altijd mogelijk*. Hoe moeizaam die weg kan zijn, dit wil en kan God je geven in Jezus' naam!

Dit proces begint nici hij de dader. Het start niet hij een

'oplossing' vaii wat voorviel. Wellicht is de dader niet bereikbaar en de gevolgen in je eigen leven zijn en blijven een feit...

Wat verandert er dan wel? Jijzelf. Dit proces vaii bevrijding is een ommekeer in je eigen innerlijk. *Jij* komt weer vrij. Omdat je alles wat je bezighoudt brengt bij je persoonlijke Heiland. Hij die jou geneest.

Verzoening?

Dit is de kern van de werking van Gods vergeving. Daar word jijzelf een ander mens van. Wie dit toelaat zal merken hoe dit dus ook doorwerkt naar je naasten. Haatdragendheid wordt genezen door Gods vergeving. Het tekort verliest z'n macht over je leven.

Is dit dan hetzelfde als verzoening met bijvoorbeeld de dader van incest? Nee, die weg kent nog meer hobbels. Vergeving begint bij loslaten. Terwijl dat altijd mogelijk is in dit leven, zal helaas niet altijd ook actief en daadwerkelijk verzoening kunnen plaatsvinden.

Het probleem in discussies over vergeving is nogal eens de insteek bij de vraag: 'moet je altijd vergeven'. Wie bij vergeving onderscheid gaat maken 'tussen *loslaten* en *verzoenen* ziet ontspanning en ruimte komen. Het eerste kan altijd - het tweede komt nici altijd tot afronding in dit leven.

Ieder voelt de moete waianccr dit soms geëist lijkt te worden. Omdat wij moesten vergeven... Je proeft de pijn in discussies daarover. *Zo'n opstelling kan juist je leven weer teruggedrijven in het tekort!* Weer *kom* je in die macht vaii de dader die opnieuw is... al is het dan nu uitgerokend vergeving....

De gelijkenis van de twee slaven laat juist zien hoe vergeving teruggedraaid kan worden als *berouw* ontbreekt. Op de klank

af geëiste vergeving is verkrachting van genade! Feitelijk vindt dan een herhaling plaats van wat eerder al plaatsvond, maar nu geestelijk.

Verzoening zal iets zijn van *twee kanten*, in de weg van berouw en respect voor het proces van genezing.

Genade is je geheim

Natuurlijk valt over het laatste veel te zeggen. Als maar helder is hoe het onderscheid tussen loslaten en verzoenen van belang is. In de vijfde bede van het Onze Vader koppelt Jezus *zelf* Gods vergeving aan onderlinge vergeving. Wie ontdekt hoe het begint met Gods vergeving heeft de deur gevonden.

Door die deur naar binnen gegaan ontmoet ik zoveel genezing dat ikzelf niet vast kan blijven zitten aan welk verleden dan ook. Ik leef in het heden van Gods genade. Dagelijks meer genietend vaii die bevrijding zal ik gaan *verlangen* naar totale verzoening. Op Gods dag en zijn manier.

Intussen hoef je niet geslagen af te wachten, maar zie je jezelf staan: *vrij in Christus!*

Ds. R.J. Meijer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Surhuisterveen en Opende

LUTHERS RADICALITEIT GETOETST

T.D. Bouma

achtergronden

N a d a t in het voorgaande artikel gepoogd is rekenschap te geven van de Lutherreceptie in de Nederlanden, is het tijd om de uiteenlopende achtergronden verder door te lichten. Moet de scherpste van Luthers afwijzing van enige verdienste van de kant van de mens opgevat worden als een charge-ren (overdrijven), dat voorkomt uit zijn existentiële betrokkenheid? Is zijn lijdensweg als monnik in de worsteling om enige geestelijke zekerheid de bepalende factor? Of kent Luther wel degelijk radicale opvattingen, die Nederlanders (opgevoed in de sfeer van de Moderne Devotie) tegen de borst stuiten?

Oude schrijvers herinnerd

Vanaf het begin der vervolgingen hebben de augustijnen te Antwerpen, waartoe Hendrik Voes behoorde, gegolden als lutheraanen. Maar zelfs Luther wist reeds in 1523 dat de Nederlanders eerder medestanders dan volgelingen van hen waren. Zij brachten "een kostelijk en waardig offer voor Christus", daarom was het kwalijk "deze heiligen uit ic maken voor volgelingen van Hus, Wyclif en Luther".

Het aangedragen onderwerp staat geheel centraal in het onderzoek van de Amerikaan Albert Hyma. Reeds vroeg in de twintigste eeuw stelde hij de vraag, "waarom de Engelse en Nederlandse kerken Luther niet wilden volgen in bepaalde zaken van groot belang".

Blijkbaar is er in de Nederlanden nog een soort referentiekader, dat de kleuren draagt van de Moderne Devotie. Ondanks de inzet van de dominicanen om de

geschriften van Geert Grote en zijn volgelingen te vernietigen, zijn er voldoende overgebleven vooral door het toedoen van de kruisheren'. Als Luther ook ageert tegen de handel in aflaten en tegen de verhandeling van geestelijke ambten (prebenden), dan komt menig Nederlander weer voor de geest het optreden van Geert Grote tegen de simonie. Daarom is de verholen sympathie in Friesland heel goed te verklaren uit een achtergrond van 150 jaar eerder, waar zelfs sprake was van huurlingen, die als priesters meer oog hadden voor eigen beurs dan voor het heil van het volk!¹

Luthers afkeurende woorden voor kloostergeloften kennen eenzelfde parallel. Ze vallen bij Geert Grote onder het oordeel van menselijke inzetten, waarmee Christus optrad². Een religieuze broederschap zonder kloostergelofte is God aangenaam en niet uiterlijke vroomheid!³

Opvallend is wel de Nederlandse vrees voor deining in de kerk. Luthers optreden dreigt uit te lopen op kerscheuring. Bij Geert Grote gold overigens deze vrees meer de kerk als Christus' lichaam, dan de uiterlijke gehoorzaamheid aan Rome. Hij beriep zich hiervoor op kerkvader Cyprianus, die kerkelijke eenheid onverbrekkelijk achtte op grond van het ene lichaam van Ef.4:4!⁴

Eerbied voor de Schrift

Heel het optreden van de Broeders des gemeenen levens getuigt van ontzag voor de H.Schrift, zelfs als dit een spanningsveld met Rome oplevert. Maar hun geloven metterdaad berust ook op *sola fide*, welteverstaan een levend geloof (naar Jak.2)!⁵ Ze zijn vreemd aan een selectief Schriftgebruik, zoals Luther doet voorkomen in zijn (onder)waardering voor evangelisten en apostelen.

Luthers mocht met die teksten wordt ook niet gedeeld door tijdgenoten. Zo formuleerde de Fransman Faber Stapulensis, een insider van de Moderne Devotie, reeds in 1512 voorbeeldig: "Wanneer u de wijsheid van de Geest hebt, stel uw vertrouwen niet op uw geloof en ook niet op uw werken, maar op God. En om het heil te verkrijgen, geldt als hoofdzak het geloof volgens Paulus, en voeg daarbij de werken van Jakobus, want zij zijn het teken van een levend en vruchtbaar geloof". Ook Luthers naast medewerker, Melanchion gebruikt Jakobus onbekommerd

naast Paulus om eei levend geloof te onderscheiden¹⁰. Rij Abel is geen sprake van historisch geloof, maar van een geloof, "dat God verheerlijkt, dat goed van Hem denkt en zich verlaat op Zijn barmhartigheid"¹¹. Luther hanteert eei mystieke terminologie voor een wedergeboren mens, als hij de bevoegdheid tot beoordeling van de Iccr (naar 1Joh.2:27) situeert in de grond van zijn hart. Sinds 1516 maakt Luther gebruik van de preken van Tauler, die wedergeboorte beschrijft als een lijdensweg, waarlangs de geschapen geest terugvloeit in God". Luther markeert deze wedergeboren toestand als "een blootgelegd geloof in God"¹². In deze hoedanigheid is ook de oproep te verstaan, in een preek van Luther over de verzoeking van Jezus in de woestijn, om het geesteszwaard te hanteren tegenover de duivel". In deze tijd kent Luther aan de doopformule een duiveluitdrijvende kracht toe". Enige aanleiding voor het machtswoord vindt Luther bij Augustinus, die het Woord erkent als toegevoegde waarde hij sacramenten"¹³. Dit geldt niet name de consecratieformule hij de eucharistieviering. Luther hekelt dan ook de leer van Wyclif, die het op een teken houdt". Ook Tauler dringt aan op geloof in lijfelijke aanwezigheid van Christus, louter en alleen op gezag van het godswoord: "Krachtens Zijn woord heeft Hij zichzelf verhuuld in het sacrament onder het voorkomen van brood"¹⁴. We kunnen niet anders dan een hemelsbreed verschil in achtergrond met de Nederlanders constateren. De volgelingen van Wyclif in Vlaanderen, maar ook Hendrik Vocs getuigen van een andere sacramentsopvatting. Opmerkelijk bij Vocs is bepaald de eucharistie als geneesmiddel! De uitdrukking wordt door Ignatius gebruikt in zijn brieven, die

in 1520 te Basel in druk verschenen!!

Over Gods aanzet

Natuurlijk is Luthers oproep om af te zien van enige eigen verdienste inzake de rechtvaardigmaking goed gevallen. Gelijkluidende Nederlandse reacties gaan via de Moderne Devotie terug naar de uitspraken van het Concilie van Orange (529)! Daar wordt elk initiatief tot het goede aan God voorbehouden". Tegen die achtergrond stelt Geert Grote: "De mens is geneigd te denken, dat hij op eigen initiatief goed kan doen. Daarbij is hij veel te trots op eigen werk. Als dat werkelijk goed is, is het niet van hem doch van God"¹⁵. In die sfeer wordt er ook in Friesland gepreikt: "Mocht de mens al iets goeds doen tegenover de ander, waardoor die ander verschuldigd is aan de eerste het goede te vergelden, niettemin komt al het goede voort uit onze lieve Here. Hij geeft al het goede uit vrije gunst. Om die reden kan de mens het goede niet doen, waardoor onze lieve Here verschuldigd is hem te vergelden. Want alle goede werken van de mens, al het goede dat hij doet, heeft hij van God ontvangen, zij zijn Gods vrije gaven"¹⁶. Dezelfde aansluiting hij Orange laat ook Melancton zien in de jaren 1518/23. Hij noemt al het mensenwerk zonde, indien dit geschiedt zonder inwerking van de H.Geest. Het motto is immers: liet vlees vermogen niets, de Geest bewerkt alles!¹⁷ Van hem is ook de stelling: "Wie beseft voorwerp van Gods barmhartigheid te zijn, kent een heftig verlangen om zich te voegen naar Gods wet". Want "het voorbeeld van Christus roept bij evangelische mensen een spontane reactie op (Ps.108:2vv)"¹⁸. Vanaf 1527 geeft Melancton blijk van verontrusting over Lu-

thers eenzijdigheid in de Icus door geloof en zonder werken. Om didactische redenen geeft hij tegengas door, de nadruk te leggen op nieuwe gehoorzaamheid¹⁹.

En dan geen werken?

Luthers allergie voor goede werken gaat zelfs zover, dat hij menig bijbeltekst over goede werken (in zijn Duitse vertaling van het Nieuwe Testament) meent te moeten voorzien van de kanttekening, dat deze goede werken er toch eigenlijk niets toe doen. Bepaald stuitend voor een eerbiedige bijbellezer! Hij kan nu eenmaal niet leven met een veronderstelde wedergeboorte, waarbij zijn innerlijke zekerheid nog maar dient te wachten op de vruchten in de vorm van goede werken! Maar doordat deze vruchten geen naam mogen hebben, raakt hij niet zijn radicale opstelling in het mystieke vaarwater van Eckhart. Die stelt, dat menselijk lijden dient om hem af te houden van eigen verdienste: men doet niet rechtvaardig, maar is het! Immers alles wat rechtvaardig is, is in God. Alles wat buiten God is, is niet rechtvaardig, maar zondig". Zoiets leest Luther ook in een kcrstpreek van Tauler, waarin deze oproept om afstand te doen van elke persoonlijke kwaliteit voor wat betreft willen en werken, opdat alleen overblijft het louter gevoel van God²⁰. In zijn *Theologia deutsch* zagen we Luther een ontleding doorgeven met een indifferente trek, te weten de hel als gepasseerd station. Juist die invloed heeft Ruusbroec ondergaan van Tauler. En daartegen heeft Geert Grote krachtig positie gekozen: hij weigerde zulke passages in *De geestelijke bruiloft* te vertalen zonder zijn aanvullende correctie²¹. De Moderne Devotie heeft steeds bewust afstand

genomen van een elitaire vroomheid naar liet voorbeeld van Eckharts mystiek. Daardoor heeft Luthers mystieke navolging van Filip.2 in de Nederlanden geen navolging gevonden".

De wil afstemmen

Juist met het oog op het goddelijk initiatief wil Luther niet meer horen van goede werken en schrappt hij zelfs de voorafgaande goede wil. Maar zo'n mystieke willoosheid is de Moderne Devotie geheel vreemd! Geert Grote ziet de goede wil heel functioneel in de navolging en noemt die 'een overname van Gods wil' en 'een laten uitkninnen van Christus!'. Voor hem ligt de kwestie duidelijk: "Wat zou goede wil anders zijn, dan dat de mens zijn wil doet overeenkomen met Gods wil, en niet anders wil dan God wil!"".

Ook Faber Stapulensis geeft al vóór Luthet blijk van verantwoordelijkheidsbesef: "Als wij wat goeds willen, vooral wat goddelijk en geestelijk is, en het doen door onze wil 'tot uitvoering te brengen, dan is het God die dat willen en die handeling en uitvoering naar Zijn welbehagen in ons werkt, wij zijn echter Gods werktuig'"".

Zo is een keurige omschrijving in de *Summa* (1526), dat de zondeval geen vrije wil heeft overgelaten maar dat de H.Geest die wel kan regenereren, geheel in lijn met de stellingen van Orange (529). Die kerkvergadering heeft geen ruimte gelaten voor een goede wil van nature, die Erasmus toch in afgezwakte vorm wil handhaven³².

Overigens moet de krasse loochening van de vrije wil door Luther niet te zeer op Erasmus georiënteerd worden. De publieke stellingname in Heidelberg (1518) is reeds vermeld, terwijl de plaatsing van de serviele wil onder Gods genadebesluit van

eeuwigheid al opgemerkt is in Luthers stellingen tegen scholastieke theologen uit 1517. "De optimale voorbereiding en enig juiste opstelling is Gods eeuwige verkiezing en voorbeschikking ... Kortom, de natuur **beschikt** niet over de juiste ingeving, noch ook over een goede wil!"". Maar dit is nu juist de oorzaak van verontusting bij Melancton, hij wil uit pedagogische overwegingen een lijdelijkheid aanprijzen". Ook Oecolampadius biedt een andere toonhoogte in de uitleg van het 'uit God zijn' (1523): "Want niet wij hebben Hem de voorkeur gegeven, maar Hij heeft ons verkoren en heeft ons ontrukkt aan de macht der duisternis, en ons overgeplaatst in het rijk der liefde als kinderen van God". Dat is geen ontkenning van dagelijkse strijd, maar wel besef vanwaar de overwinning komt: "Niet van eigen krachten, niet van de vrije wil, niet van de kant van het schepsel, maar van God die door geloof in u woont!"". Hij tekent *christiformitas* als geloofsinzet om in onze levenswandel Christus weer te geven!"". Conformeren aan Gods wil is zoveel als een verjongingskuur van ons denken, een dagelijkse heroriëntering in een proces van bewustwording van het beeld van God te zijn (Rom. 12:2, Ef. 4:23 en Kol. 3:10).

En wegwijs zijn

De hele kijk op de menselijke wil kent een overoude gelijkenis, van het paard en de gene die de teugels in handen heeft? Plato gebruikte dit beeld om uit te drukken, dat de zinnen beteugeld dienen te worden door het verstand, door de menselijke wil. Griekse kerkvaders waren hiervan op de hoogte, maar achtten dit een dubieuze beschouwing, daar het deze filosofie ontbreekt aan teleologie: de voerman stuurt wel, maar heeft geen idee van het

reisdoel! Vnor christenen voldoende reden om al het onderwijsmateriaal te toetsen op overeenstemming met de bedoeling der Schrift, of anders gezegd: elke logica te onderwerpen aan de Logos!³⁷

In de strijd tegen Pelagius beschrijft Augustinus de menselijke wil als serviel. Waarschijnlijk met het oog op Psalm 32:9 (het paard moet beteugeld worden om zijn koppigheid) is *serviel* bij hem de voorstelling van *weerwillig*. De zondeval heeft geen goede wil overgelaten, en al het goede wijt de kerkvader aan gunstige voorbeschikking van eeuwigheid.

Voor Luther evenwel is de menselijke wil *serviel* bij gebrek aan vrije wil, redeloos vergeleken bij God (Ps.73:22), die doet **wat** Hij maar wil (Ps.115:3). De man uit Wittenberg ziet de menselijke wil als een omstreken zaak tussen God en Satan: "Hij is als een paard, dat een ruiter moet hebben. Als God hem berijdt, dan gaat hij waarheen God wil. Als Satan hem berijdt, dan gaat hij waarheen Satan wil. Aan hem is geen keus noch toewending"³⁸. Door zijn heil te zoeken in de uitverkiezing is Luther van een hele zorg bevrijd. Zijn nieuwe zekerheid verdedigt hij dan onscrupuleus!

Na bijna vijf eeuwen past ons geen ondankbaarheid jegens de wekker uit Saksen: God schudde Europa wakker! Toch zullen wij ons wachten voor een beeldvorming met een stralenkrans. Luthers elitaire *trekje* heeft onnodig sctiade toegebracht aan de zaak van de reformatie der kerk. Daarom sluiten we af met de goede raad van zijn oudere collega: "Mijn broeder, wij moeten de H. Geest niet voorstellen als gebonden aan Jeruzalem, aan Rome, aan Wittenberg of aan Basel, aan jouw of mijn persoon. De volheid der genade en waar-

heid is alleen in Christus. Door Hem wordt nu eens toegedeeld aan de ene, dan weer aan de ander, zoals je maar al te goed weet”¹⁰.

T.D. Bouma heeft zich door zelfstudie toegelegd op de brongebieden van de reformatie van de zestiende eeuw en woont te Voorthuizen

¹ Eyn brief van die Christen ym Nidder land.

² A. Hyma, *New Light on Martin Luther* (Grand Rapids, 1958), 257.

³ T.D. Bouma, *Zicht op een spoor van licht. Bijbelse vroomheid in 'duistere' middeleeuwen op aanwijzing van Jacobus Faber Stapulensis* (Barneveld, 1997), 82.

⁴ Bouma (1997), 87 en 83.

⁵ T.D. Bouma, *Gerijpt voor reformatie. Het evangelisme van Faber Stapulensis en zijn uitstraling tot in de Nederlanden* (Kampen, 1996), 49.

⁶ Bouma (1997), 71

⁷ J. Faber, *Vestigium ecclesiae. De doop als 'spoor der kerk'* (Cyprianus, Optatus, Augustinus) (Goes, 1969), 3v en 4l (tekent hierbij aan, dat Cyprianus voorbijging aan de context, waarin de eenheid van de Geest voorop staat, “de eenheid van het geloof en van de volle kennis van de Zoon Gods”!).

⁸ Bouma (1996), 47.

⁹ Bouma (1996), 33.

¹⁰ Bouma (1996), 63.

¹¹ E. Bizer, *Theologie der Verheißung. Studien zur theologischen Entwicklung des jungen Melanchton, 1519-1524* (Neukirchen, 1964), 54.

¹² S.E. Ozment, *Homo spiritualis. A comparative study of the anthropology of Johannes Tauler, Jean Gerson and Martin Luther (1509-1516) in the context of their theological thought* (Leiden, 1969), 41 en 200. Meister Eckhart, Taulers leermeester, noemt dit een reformatie van de ziel, waardoor god God begrijpt! Zie T. Secberg, *Meister Eckhart* (Tübingen, 1934), 32.

¹³ Ozment (1969), 201 geeft “et tuenda fides in deum”.

¹⁴ cd G.Friedrich, *Auslegungen der Reformatoren* (Göttingen, 1984), 33.

¹⁵ Het *Dooptboekje* (1523) kent een bezweringsformule (per vim verbi, quo exorzisatur) onder verwijzing naar het lopen over water krachtens Christus’ woord (Mat.14:28v).

¹⁶ Bouma (1996), 55.

¹⁷ Bouma (1996), 97v.

¹⁸ M.J. Arntzen, *Mystieke rechtvaardigingsleer. Een bijdrage ter beoordeling van de theologie van Andreas Osiander* (Kampen, 1956), 33 citeert preek LXXXIII van Johannes Tauler, welke Luther op de plank had in de uitgave Augsburg, 1508.

¹⁹ K. Mokrosch en H. Walz, *Mittelalter* (Neukirchen, 1980), 9v vermeldt ook het Schriftbewijs van Jes. 65:1, Kom.10:20, Filip.1:6 en 2:13.

²⁰ Bouma (1996), 50.

²¹ Bouma (1997), 84 biedt het *sofa gratia* in een preek uit het midden van de vijftiende eeuw.

W. Maurer, *Der junge Melanchton zwischen Humanismus und Reformation II* (1969), 272.

²² Bizer (1964), 28 en 265

²³ K. Exalto in *Ten dienste van het Woord* (Kampen, 1991), 76vv.

²⁴ Seeberg (1934), 41vv.

²⁵ Ozment (1969), 203.

²⁶ Bouma (1997), 69v.

²⁷ O. Rudloff, *Bonae litterae et Lutherus. Texte und Untersuchungen zu den Anfängen der Theologie des Bremer Reformators Jakob Probst* (Bremen, 1985), 192 duidt hier op Luthers *Over de vrijheid van een christen XXVII*.

²⁸ Bouma (1997), 71 noemt ‘voluntati Dei se conformare’ en ‘Christo configurare’. Door Heinrich Scuse heeft Geert Grote begrip gekregen voor *inductio*: bewogen door Gods liefde!

²⁹ Bouma (1996), 50. Deze vrijmoedigheid steekt heel gunstig af bij de slaafse onderdanigheid, die Ruusbroec voorstond.

³⁰ Bouma (1996), 30

³¹ Te wijl Erasmus de erfzonde een afschuwelijk leerstuk vindt, krijgt deze juist een zwaar accent in *Theologia deutsch*, dat in een Nederlandse vertaling (Antwerpen, 1521) de titel *itickrijgt Over de oude Adam*.

³² P. Vignaux in *The Reformation in Medieval Perspective* (Chicago, 1971), 111 noteert “Optima ad gratiam praeparatio et unica dispositio est aeterna dei electio

et praedestinatio ... breviter, nec rectum dictum habet natura iure bonum voluntatem”

³³ K. Stupperich, *Melanchton* (Berlijn, 1960), 53

³⁴ cd I.D. Bouma, *Ior een gids voor christenen onderweg. Doordeweekse preken over de eerste Johannesbrief, gehouden door Johannes Oecolampadius te Basel in de adventstijd 1523* (1998), 124 en 93.

³⁵ cd Bouma (1998), 41.

Aldus de Cappadociërs Gregorius van Nazianze in Clt. XXIV.7 en Gregorius van Nyssa in *Br anima et resurrectione*

³⁶ *Over de serviele wil* (1525).

³⁷ Johannes Oecolampadius (1526) in een zinspeling op Joh.1:6v en 1 Kor.12:11.

Christelijke betrokkenheid bij mensen om ons heen

evangelisatie en zending

"Onze geestelijke groei is het gevolg van drie geheimen. Die geheimen behelzen tegelijkertijd de drie belangrijkste verplichtingen van ieder kind van God." Wij hebben heilzame verplichtingen ten opzichte van God, ten opzichte van onze gemeente en ten opzichte van de wereld. Treffend vind ik *dut: christelijke betrokkenheid bij mensen om ons heen is heilzaam voor ons geloof!*

John Stott schreef een klein handzaam boekje dat je kunt geven aan mensen die pas tot geloof gekomen zijn. Voor hen is het allereerst geschreven. Het bestaat uit twee delen. In *Christen worden* beschrijft hij hoe een mens weer met God verzoend kan worden. In *Christen zijn* beschrijft Stott de voorrechten van de plichten van iemand die tot geloof gekomen is. De kracht van het boekje is dat het kort en overzichtelijk is. Laat me eerst een indruk geven van de inhoud.

Christen worden

Stott legt in dit deel uit wat het wezenlijke is van het christelijk geloof. Hij geeft drie kernpunten aan: alle mensen zijn zondaars en wandelen in de duisternis; God is licht en in Hem is totaal geen duisternis; we moeten de oplossing vinden voor de vraag hoe wij weer samen met God kunnen zijn.

Het christelijke en bijbelse antwoord is dat Christus Jezus in de wereld is gekomen om zondaars te behouden. Hij droeg onze straf. En omdat God te rein is om de zonde zelfs maar aan te zien, keerde God zijn ogen af van zijn

Zoon en moest Jezus in de uiterste verlatenheid roepen: "Mijn God mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?" (Mt.27:46). Het christelijk geloof is een blijde boodschap van verzoening.

Christus heeft alles volbracht, maar daardoor ontvangen wij niet automatisch vergeving van zonden. Wij moeten het uit Gods hand willen ontvangen, schrijft Stott. Daarvoor moet je drie eenvoudige stappen zetten: erkennen dat je in Gods ogen een zondaar bent; geloven dat Jezus je liefheeft en jouw straf gedragen heeft; naar Christus gaan en ontvangen wat Hij voor jou heeft verdiend. Voordat je deze stappen zet, is het belangrijk om eerst na te denken over de ingrijpende consequenties die christen worden met zich meebrengt. Tot zover een indruk van "Christen worden", de eerste helft van het boekje.

Twee opmerkingen

Twee opmerkingen heb ik hierbij. Allereerst dit: in kort bestek zet Stott neer wat volgens hem de kern van het christelijk geloof is. Onze zonde, onze schuld en

daardoor de onmogelijkheid van het samengaan van licht en duisternis, kortom onze verlorenheid voor God komt helder uit. Ook het Evangelie dat redding alleen mogelijk is door Jezus Christus die verzoening heeft bewerkt. Een tweede opmerking is dat Stott onze vrije wil benadrukt bij het maken van een keuze voor God. "God respecteert de vrije wil die Hij aan de mens heeft gegeven. Hij biedt mij verlossing aan...". Dat vind ik minder sterk. Ik begrijp de manier waarop hij aandacht vraagt voor de keuze die gemaakt moet worden door de mens die Jezus Christus leert kennen. In het gesprek met mensen die (nog) niet tot geloof gekomen zijn, is een oproep tot deze keus en het betiadrucken van persoonlijke verantwoordelijkheid op z'n plaats. Je moet ook niet huiverig zijn om jezelf en elkaar – binnen de kerk – op de noodzaak van deze keus te wijzen. Ik moet denken aan discussies tussen de CGK en de GKV over toe-eigening van het heil. De vraag wat wij doen met de belofte van de HERE is nogal belangrijk. Wordt het zichtbaar dat wij kinderen van God zijn en maken we herkenbare keuzes?

Om als christelijke gemeente herkenbaar en wervend te zijn, blijkt het elkaar aanspreken op die keuze belangrijk. Wie zegt kind van God te zijn en onder tusschen geen duidelijke keuzes maakt, komt niet betrouwbaar over en schept een ongeloofwaardig beeld van God. Maar juist in die keuze heb je geen vrije wil maar ben je gevangen in

de zonde tenzij God jouw wil uit de gevangenschap van de zonde redt. Stott schrijft volgens mij te onbevangen over onze vrije wil. Ook in het tweede deel van zijn boekje, dat gaat over iemand die 'de keus heeft gemaakt', schrijft hij zo onbevangen in de trant van "U nam een stap". Ik zou juist geneigd zijn om te benadrukken dat onze verlossing vanaf het allereerste begin werk van God is – Hij maakt van onze slechte wil een nieuwe schepping!

Geen nieuwe Pelagius

Laat overigens niemand gaan denken dat er in John Stott een nieuwe Pelagius is opgestaan. Wie dat denkt, duet Stott onrecht. Hij schrijft ook dat we uit ons zelf verloren zijn en dat alleen een Verlosser ons bij God kan terugbrengen. En: God, zonder wiens genade u zich nooit had kunnei bekeren en lot geloof had kunnen komen, schonk u een nieuw leven". Zijn woordgebruik vind ik alleen te onbevangen en daarmee kun je elkaar op het verkeerde been zetten. Laten we God de eer geven voor wat Hij in ons doet!

Christen zijn

In "Christen zijn" schrijft Stott over de consequenties van christen zijn. De wedergeboorte maakt een nieuwe persoonlijkheid van je. Het voorrecht van een wedergeborene is dat hij/zij een relatie met God heeft. Stott werkt uit dat dit een *intieme* relatie, een *zekere* relatie en een *verlge* relatie is. Het bijzondere voorrecht om kind van God te mogen zijn, brengt ook verplichtingen met zich mee: groei naar geestelijke volwassenheid. Dat betekent: groei in inzicht en groei in heiligheid.

Hoe kun je groeien? Groei is, schrijft Stott, het gevolg van drie

geheimen: onze verplichting ten opzichte van God (bijvoorbeeld: gebed, bijbellezen, vrijmoedige en vertrouwelijke omgang met je hemelse Vader); onze verplichting ten opzichte van de gemeente (bijvoorbeeld: erediensten bezoeken, schriftgetrouwe prediking); en onze verplichting ten opzichte van de wereld (bijvoorbeeld: betrokken zijn bij het leven van je medemens, getuige van Jezus Christus zijn, biddend zoeken naar Gods bestemming met je leven – je roeping, bidden om bekering van je medemens). Stott beschrijft twee risico's voor een christen, die elkaars tegenpolen zijn: dat je je terugtrekt in je persoonlijke leven mei de HERE om aan de wereld voorbij te leven én opgaan in de wereld en voorbijgaan aan Christus. We moeten een evenwicht vinden tussen "in de wereld leven" en "in Christus blijven".

Gespreksstof

Ik zei al: Stott heeft dit boekje allereerst geschreven voor mensen die pas tot geloof gekomen zijn. Het is ook goed bruikbaar als opstap voor een gesprek over christen zijn met belijdeniscatechisanten en bijvoorbeeld ook met kerkleden die moeilijk tot de keus kunnen komen om belijdenis te doen. Welke keus maak je dan eigenlijk? En vooral het tweede deel "Christen zijn" geeft veel handreikingen voor een christelijk leven. Genoeg stof voor een gesprek over de vraag hoe je als belijdend kerklid zelf je verantwoordelijkheid neemt om een meelevende en groeiende christen te zijn. En het is enorm belangrijk om jongelui die hun openbare geloofsbelijdenis afleggen en de catechisatie verlaten, te wijzen op die verantwoordelijkheid waar ze straks veel meer zelf actief in moeten zijn. Een aanrader voor iedere catecheet.

Brede blik

Echt een belangrijk punt in Stott's boekje vind ik de brede blik die hij je leest. Voor een christelijk leven en groei in je geloof geeft hij drie belangrijke punten aan, zoals ik die hierboven al weergaf: je hebt di-ic soorten verplichtingen na te komen. Dat zijn onze verplichting ten opzichte van God, onze verplichting ten opzichte van de gemeente; en onze verplichting ten opzichte van de wereld. De eerste twee kennen wij in de regel goed. Wij weten dat bijbelstudie en gebed en meedoen in de gemeente in de erediensten en met bijbelstudieactiviteiten belangrijk zijn. Tegelijk moeten we constateren dat onze activiteiten vaak hiertoe beperkt blijven. Evangelisatie en het zoeken naar contact met niet-kerkelijken is vaak nog een activiteit voor een bepaalde categorie broeders en zusters. Van een evangeliserende gemeente is dan geen sprake. Treffend vind ik daarom dat Stott ook onze christelijke betrokkenheid bij mensen om ons heen belangrijk en heilzaam noemt voor de groei van ons geloof. Die brede blik is leerzaam.

Leerzaam

Evangelisatie en missionaire uitstraling zijn zaken die – gelukkig – binnen onze kerken geleidelijk meer aandacht krijgen. Tegelijk merk je soms weerstanden tegen zulke ontwikkelingen. Moeten we niet, voordat we met het Evangelie naar buiten treden, eerst ervoor zorgen dat we als gemeente sterker komen te staan, dat we een hechtere gemeente zijn? Moeten we niet eerst toenemen in kennis en in liefde? Er kan inderdaad veel aan de sfeer en aan het kennisniveau in de kerk mankeren – reden om

met die zwakheden aan de slag te gaan. Zwakheden kunnen bijvoorbeeld zijn: een formele, afstandelijke sfeer in de erediensten, langs elkaar heen levende broeders en zusters, onvermogen om goed om te gaan met vragen en reacties van niet-kerkelijken. Maar belangrijk daarbij is de vraag langs welke weg we in deze dingen willen groeien.

Geen interne aangelegenheid

Wanneer we ervan uitgaan dat christenzijn, kerkzijn geen interne aangelegenheid is, maar ook betrokkenheid bij onze medemens met zich meebrengt, komen de dingen in een ander verband te staan. Zoals kerkgang en avondmaal vici en erbij horen. Zo horen ook evangeliseren en open keik zijn erbij. Iedereen heeft de roeping om in zijn of haar eigen leven te zoeken naar mogelijkheden om het Evangelie te vertellen. En ook om naar de mensen om je heen heel gewoon en heel innerlijk te laten zien dat je naar het voorbeeld van Jezus Christus wilt leven: nederig, vriendelijk, consequent en liefdevol. Zo'n houding begint met gebed om gehoorzaamheid en bewogenheid. Concreet gebed om de bekering van mensen om je heen en ook gebed voor jezelf om een goede houding en de goede woorden.

Spanning

Ernstig bezig zijn niet deze roeping zal enorm stimulerend zijn voor een christelijk leven. De mensen die niet in God geloven, stellen je voor vragen waarop je antwoorden gaat zoeken in de prediking, in je Bijbel en samen met je broeders en zusters. In de ontmoeting met niet-kerkelijken wordt je heel echt geconfronteerd met geloofsvragen als: 'Hoe kan ik God ervaren?'; 'Wat doen

jullie daar nou iedere zondag in de kerk?'; 'Jullie geloven zeker vooral om in de hemel te komen?'; 'Als er een God bestaat, wat is dan zijn bedoeling met jou en mij en met de wereld?'. Je wordt echt met de vragen geconfronteerd en je moet ermee aan de slag. Dan geeft de HERE groei. Groei die gestimuleerd wordt door de spanning waarin je als kind van God moet staan: je staat midden in de wereld als een "vreemdeling" die weet: Ik heb hier van de HERE mijn plaats gekregen, maar ik ben burger van een rijk in de hemel (Filippenzen 3:20).

Om u heen wonen vast veel mensen die God nooit hebben leren kennen of met Hem hebben gebroken. In die werkelijkheid kerk van Christus en christen zijn betekent niet: veilig je terugtrekken in de gemeente. Die veiligheid moet er natuurlijk zeker zijn en we hebben de kerk hard nodig voor geestelijke rust en bemoediging. En tegelijk leer je in de kerk, vanuit het Evangelie je roeping zien om de ogen en de harten open te hebben voor de mensen "buiten". Niet iedereen hoeft zendeling te worden, maar wel hebben we te zoeken naar de mogelijkheden waar we getuigen kunnen zijn van Jezus Christus.

Roeping

Je roeping. Die ligt misschien wel in uw werk, in uw gezin of in het zorgen voor familieleden. En het Evangelie uitdragen? Zien we dat als onze roeping? Wanneer in onze omgeving zoveel mensen wonen die God niet kennen en misschien wel nooit serieus voor de keus zijn gesteld, kan Christus straks aan ons vragen hoe dat komt. Waarom hebben wij hen niet over onze Redder verteld? Zien we dat als onze roeping? Die vraag is serieus. Een groot

gevaar is dat wij als kerken steeds maar met ons zelf bezig zijn. Met onze liturgie, met onze commissies, met onze toenemende meningsverschillen en met de vraag of onze ideeën voor variatie en verandering wel in overeenstemming zijn met eerder gedane uitspraken. Allemaal niet onbelangrijk, maar de blik is wel steeds naar binnen gericht.

God wijst de weg

John Stott schreef een handzaam boekje voor mensen die christen willen worden. Wat houdt zo'n keus in en welke consequenties brengt dat met zich mee; wat is eigenlijk christenzijn? Maar, nogmaals, je kunt het boekje ook goed behandelen met belijdeniscatechisanten of op een verenigingsavond. Het boekje stimuleert om onze roeping als christenen en als keik in de wereld te zien. Geen pasklare antwoorden, maar God zal de weg wijzen wanneer wij gehoorzaam en biddend Hem willen dienen. Jezus zei toch dat we erop uit moesten trekken met het Evangelie van onze genadige God? Het Evangelie van door Christus verdiende verzoening voor verloren zondaren klinkt gelukkig nog in vele kerkgebouwen. God wil dat het ook naar buiten klinkt, ook door christenmonden. Dan groeit Gods koninkrijk. *Groei*, allereerst hij jezelf.

Naar aanleiding van: John Stett, Christen worden / Christen zijn. Novapress Apeldoorn 1996 (Twee gulden vijftig)

Ds. B. van Zijl is predikant van de Gereformeerde Kerk te Ridderkerk

Invloed van Gods Geest: Overweldigd door extase?

In *De Wakker* van 9 juni schreef prof. dr. J.W. Maris over de vraag hoe de Heilige Geest werkt. Hij typeert dat met de woorden heerlijkheid en discipline:

De heerlijkheid van de Geest

Gedachten die gemakkelijk bij het feest van de Heilige Geest opkomen, zijn gedachten van uitbundigheid, van overvloed, van boven de maat van het menselijke uitgaan. De Heilige Geest wordt soms stilzwijgend geassocieerd niet extase, met 'uit je dak gaan' zoals dat tegenwoordig heet. Het valt op dat in Handelingen 2 wel van de toeschouwers staat dat ze 'buiten zichzelf' zijn, maar niet van de discipelen. De heerlijkheid van de Heilige Geest, voor hen die met de Geest vervuld zijn, is dat ze vol zijn van vreugde, vol met de Naam en het getuigenis van Jezus. Waar het hart vol van is, loopt de mond van over, maar niet zo dat ze in de war zijn!! De tongen worden losgemaakt om van Christus te spreken! Na het wonderlijke teken van het spreken in andere tongen, maakt Petrus duidelijk dat ze weten over wie ze spreken! Het gaat over de Here Jezus als hij aanhaalt: 'Mijn hart is verheugd en mijn tong verblijdt!' (vs. 25-26) De apostelen *zijn niet opgeheven boven de werkelijkheid van een gemengd en zelfs kritisch gezelschap, maar juist daar middenin worden door hen de woorden gesproken van het pinksterevangelie: heerlijk, gelovig, en citerend uit de Bijbel. De vreugde van Pinksteren is niet dat mensen worden overweldigd door iets, maar dat ze mens worden voor Gods aangezicht.*

De discipline van de Geest

Opmerkelijk zo vaak als over de

Heilige Geest wordt gesproken in verband niet de *discipline die aan de mens wordt opgelegd.*

Ook dat is blijdschap! Het gaat dan om hei wandelen door de Geest, zodat wij niet doen wat wij willen (Gal. 5:17); zelfs om het doden van de werkingen van het lichaam (Rom. 8:13). Door de Geest wordt een niens dienstknecht, slaaf, van Christus (Rom. 14:18). De Heilige Geest leert ons clienen (Fil. 3:3). Niemand zal door de Geest zomaar iets zeggen waar hij niet verantwoordelijk voor is. De Geest van Christus maakt ons juist aansprakelijk voos het uitkomen voor Zijn naam (1 Cor. 12:3)! Paulus maakt mee, dat de Geest van God hem tegenhoudt (Hand. 16:6, 7; 20:22)! Voor hem gelden discipline en gehoorzaamheid aan wat de Here wil.

G.J. van Middelkoop

M
meegelezen

Dat is ook heiliging. Niet mijn wil, maar die van de Here.

'Wordt vervuld met de Geest' betekent niet dat mijn eigen vlees zijn gang kan gaan (Ef. 5:18). Integendeel!

Door de Heilige Geest van Christus wordt een mens steeds meer mens: verantwoordelijk mens. In zijn gebed stenit hij er mee in onder de tucht van de Here te staan. Het wordt voor wie door die Geest leeft diepe vreugde: geen eigen baas meer, maar van Hem te zijn. Heerlijk feest van genade!

STICHTING WOORD EN WERELD

Drs. H. van Leeuwen

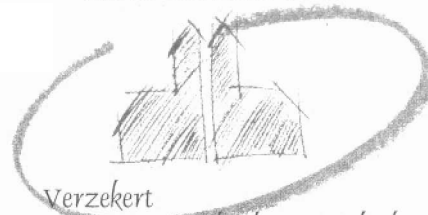
Een kostbaar 'bezit'

*Over de waarde en hef belang van meer dan 50 jaar gereformeerd onderwijs
96 pag. genaaid/gebrocheerd, geïllustreerd*

ABONNEMENT CAHIER f 12,95. LOSSE VERKOOP f 15,95. BEL VOOR ABONNEMENTEN OF UITGEBREIDE FONDSLIJST 050 - 301 36 36

donatus

Verzekert
van *Avondmaalstet* tot *Zadeldak*
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel. Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen, maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden. Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD